

Landsbyggs- program 2021

FÖR SUNDSVALLS KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Om landsbygdsprogrammet	3
Vad är landsbygdsprogrammet?.....	3
Varför ett landsbygdsprogram?	3
Uppdraget och framtagandeprocessen	3
Landsbygdsprogrammets struktur.....	4
Koppling till andra styrdokument.....	4
Genomförande och uppföljning	5
Om landsbygden	6
Definitor av landsbygd	6
Befolkningsstatistik.....	7
Sysselsättningsstatistik.....	8
Bredbandsstatistik.....	8
Landsbygdsstöd	9
Strategi för landsbygden	11
Mål och vision för landsbygden	11
Grundläggande service.....	12
Fokusområden	16
Landsbygdsssäkring av beslut.....	21
Handlingsplan för landsbygden	22
Offentlig och kommersiell service.....	23
Näringsliv, sysselsättning och turism.....	24
Natur, friluftsliv och ideell sektor.....	24
Bebyggelse och kommunikationer	24
Snabbt bredband	25
Bilagor	
Kartbild över Sundsvalls kommuns landsbygd.....	26
Kartbild över Sundsvalls kommuns serviceorter	27

Om landsbygdsprogrammet

Vad är landsbygdsprogrammet?

Landsbygdsprogrammet är Sundsvalls kommuns övergripande strategi och handlingsplan för landsbygden. Det gäller till år 2021, men kan vid behov revideras fram till dess. Programmet utgör även Sundsvalls kommuns varuförsörjningsplan och bredbandsstrategi för landsbygden. Sammantaget är programmet en plattform och utgångspunkt för det övergripande arbetet med landsbygdsfrågor i kommunen. Det pekar bland annat ut inriktning och prioriteringar och ska ligga till grund för beslut som bedöms påverka tillgången till service på landsbygden eller möjligheten att bo och arbeta där.

Totalt fem fokusområden pekas ut i landsbygdsprogrammet. De är till stor del heltäckande för kommunens verksamhet, men berör inte samtliga områden med kopplingar till landsbygden. Avgränsningen syftar till att lyfta fram de mest prioriterade frågorna. Valet av fokusområden bygger bland annat på förslag och synpunkter som har framkommit vid kommunens dialogmöten på landsbygden, under framtagandet av programmet, och relevanta styrdokument på kommunal, regional och nationell nivå. Programmet pekar även ut serviceorter för landsbygden och den service som kommunen anser ska finnas där.

Varför ett landsbygdsprogram?

Sundsvalls kommun ansvarar enligt lag för flera olika verksamheter, till exempel utbildning, socialtjänst, äldreomsorg och avfallshantering. Andra verksamheter, såsom näringslivsservice och kultur- och fritidsaktiviteter, sker frivilligt. Kommunens ansvar omfattar människor som bor och verkar i hela dess geografiska område, både i staden och på landsbygden. Det finns mot den bakgrunden ingen anledning att särskilja dessa områden åt. Det som däremot gör att det är relevant med ett landsbygds-perspektiv i kommunkoncernen är att förutsättningarna för att kunna tillhandahålla service och andra viktiga samhällsfunktioner på landsbygden skiljer sig mot staden. Landsbygden präglas av att relativt få människor bor utspridda på relativt stora ytor, vilket innebär att underlaget som krävs för att kunna bedriva service och annan verksamhet i många fall riskerar att bli för litet.

För att Sundsvalls kommun ska kunna skapa förutsättningar för människor att bo och arbeta i hela kommunen så krävs ett medvetet och systematiskt arbete. Landsbygdsprogrammet syftar bland annat, tillsammans med andra bärande styrdokument, till att peka ut den övergripande inriktningen för detta arbete. Utöver landsbygdens utmaningar finns självklart även en stor utvecklingspotential som kommunen ska bidra till att ta tillvara. Till exempel den expansiva besöksnäringen, målet om att Sundsvall ska bli Skandinavians bästa friluftskommun och en ökad utbyggnad av snabbt bredband i glesa områden.

Uppdraget och framtagandeprocessen

Kommunfullmäktige i Sundsvall beslutade den 23 juni 2014 att kommunen ska ta fram ett nytt landsbygdsprogram och att programmet från 2006 ska utvärderas. Uppdraget finns även med i Mål och resursplan 2015-2016 med plan för 2017-2018. Där framgår bland annat att landsbygdsprogrammet ska peka ut serviceorter för kommunen.

Landsbygdsprogrammet har tagits fram av koncernstabens avdelning för strategisk samhällsutveckling under perioden 2015-2016. Framtagandet har skett i projektform, med utgångspunkt i kommunens projektmodell. En tjänstemannalett styrgrupp har ansvarat för projektet. Kommunstyrelsens plan- och utvecklingsutskott, som ansvarar för beredning av landsbygdsfrågor, har tillsammans med infra-

struktur- och serviceutskottets ordförande utgjort en politisk referensgrupp till projektet. Utvärderingen av landsbygdsprogrammet från 2006, som godkändes av kommunfullmäktige den 26 januari 2015, har legat till grund för arbetet med det nya programmet. Utvärderingen pekar bland annat på att programmet bör innehålla färre men konkretare mål och åtgärder, och att det är viktigt att det inordnas under andra kommunala styrdokument så att det framgår hur de förhåller sig till varandra.

Landsbygdsprogrammet har tagits fram i dialog med boende, företagare och föreningar på landsbygden. Ett 15-tal dialogmöten och workshops har genomförts i olika kommundelar. Boende och andra verksamma på landsbygden har vid dessa träffar fått möjlighet att lämna förslag och inspel till arbetet. Under perioden 1 februari till och med 28 mars 2016 var ett programförslag även på remiss externt för synpunktsinhämtning. De förslag och inspel som har lämnats i samband med framtagandet har i stor utsträckning påverkat programmets innehåll. Sundsvalls kommun vill rikta ett stort tack till alla som har varit med och bidragit!

Landsbygdsprogrammets struktur

Landsbygdsprogrammet består av fyra delar:

- 1 Om landsbygdsprogrammet** redogör bland annat för bakgrunden, syftet, uppdraget och framtagandeprocessen, och kopplingen till andra styrdokument. Här framgår också hur programmet ska genomföras och följas upp.
- 2 Om landsbygden** handlar om landsbygden generellt. Här redogörs för den definitionen av landsbygd som kommunen använder, statistik gällande befolkning, sysselsättning och tillgång till snabbt bredband samt information om olika landsbygdsstöd som finns att söka på kommunal, regional och nationell nivå.
- 3 Strategi för landsbygden** redogör för Sundsvalls kommuns mål och vision för landsbygden. Strategin pekar ut serviceorter och den service som kommunen ska verka för att säkra där. Inom fem prioriterade fokusområden framgår bland annat kommunens strategiska inriktning och arbete inom respektive områden. Av strategin framgår även hur kommunfullmäktiges beslut ska landsbygdssäkras.
- 4 Handlingsplan för landsbygden** konkretiserar och sammanställer innehållet i de fem fokusområdena till totalt 37 uppdrag som nämnder och bolagsstyrelser i Sundsvalls kommunkoncern ansvarar för att genomföra. Här redogörs både för nya och pågående uppdrag, varav en del gäller löpande fram till år 2021 och andra ska genomföras före dess. Av handlingsplanen framgår även vilken nämnd eller vilken bolagsstyrelse som ansvarar för att genomföra respektive uppdrag.

Koppling till andra styrdokument

Landsbygdsprogrammet utgår från flera kommunala styrdokument, framför allt Sundsvalls kommuns Mål och resursplan, RIKARE och Översiktsplan Sundsvall 2021. Dessa tre styrdokument är överordnade landsbygdsprogrammet. Skulle det exempelvis finnas skillnader mellan innehållet i landsbygdsprogrammet och översiktsplanen så gäller därmed översiktsplanen. Förutom kommunens styrdokument så har även ett antal relevanta dokument på nationell och regional nivå beaktats under framtagandet av programmet, däribland:

- Bredbandsstrategi för Sverige
- Regional handlingsplan för bredbandsutbyggnad
- Regional utvecklingsstrategi för Västernorrlands län 2011-2020
- Regionalt serviceprogram 2014-2018

Mål och resursplan

Mål och resursplan för Sundsvalls kommun (MRP) är kommunens budget. I detta dokument anger kommunfullmäktige inriktning för kommunens verksamhet. Detta genom att fastställa dels konkreta uppdrag för verksamheten och dels hur mycket den får kosta.¹ Budgeten gäller för två år med plan för ytterligare två år. Den bryts ned av kommunens nämnder, som tar fram ettåriga mål och resursplaner för sina egna verksamhetsområden. Kommunfullmäktige fastställde den 27 juni 2016 Sundsvalls kommuns Mål och resursplan för perioden 2017-2018 med plan för 2019-2020. Genomförandet av landsbygdsprogrammet utgår från de ramar och eventuella uppdrag som framgår av gällande mål och resursplaner.

RIKARE

RIKARE är Sundsvalls kommuns hållbara tillväxtstrategi och beskriver prioriterade vägval för hur kommunen ska arbeta för att nå en övergripande målbild år 2021. Tillväxtstrategin är koncernövergripande och utgör en gemensam plattform som annan planering och styrning i kommunen utgår från.² Det är därför naturligt att landsbygdsprogrammet har tagits fram med utgångspunkt i RIKARE och den övergripande målbilden.

Foto: Olav Sjöberg

Översiktsplan Sundsvall 2021

Översiktsplanen beskriver kommunens långsiktiga planering av mark och vattenanvändning, hur bebyggelsen ska utvecklas och hur befintliga marktillgångar ska användas, utvecklas och bevaras.³ I översiktsplanen finns kommunövergripande generella riktlinjer för landsbygdsutveckling och generella riktlinjer för inlandet och kustlandet. Två utvecklingsstråk pekats ut för inlandet: ett för väg 86/Indalsälven och ett för väg E14/Ljungan. Dessa stråk utgör i stor utsträckning grunden för utpekandet av serviceorter i landsbygdsprogrammet. Av översiktsplanen framgår även Sundsvalls kommuns LIS-områden. LIS står för landsbygdsutveckling i strandnära lägen och inom dessa områden bedöms det vara lämpligt att kunna pröva dispens från strandskyddet, under förutsättning att syftet med skyddet inte åsidosätts.

Genomförande och uppföljning

Landsbygdsprogrammet är gemensamt för Sundsvalls kommunkoncern och alla nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det genomförs. Kommunstyrelsen ansvarar för samordning av genomförandet och för att följa upp programmet. Uppföljningen sker en gång per år, med start år 2017. I samband med denna kommer målen för landsbygden (se *mål och vision för landsbygden*, sidan 11) att stämmas av mot den senast tillgängliga statistiken. De nämnder och bolag som berörs av uppdrag i handlingsplanen ska, i samband med uppföljningen, även redogöra för statusen kring genomförandet av dessa. Av Sundsvalls kommuns mål och resursplan för 2017-2018 med plan för 2019-2010 framgår att en kommunal landsbygdsutvecklare ska inrättas, och att personen ska ha en central roll i genomförandet av programmet.

¹ Källa: Sundsvalls kommun.

² Källa: RIKARE.

³ Källa: Översiktsplan Sundsvall 2021.

Om landsbygden

Definitor av landsbygd

I Sverige finns ingen ensam fastslagen definition av begreppet landsbygd. Istället används ett flertal olika definitioner, både nationella och internationella. Situationen avgör i många fall vilken av dessa som är lämplig att använda. Till exempel om man vill studera landsbygden utifrån tillgången till service eller närheten till större städer. Det finns ett antal landsbygdsdefinitioner på kommunnivå, vilket framgår av två exempel nedan. Det kan utgöra en begränsning, eftersom det inom flera kommuner både finns områden som kan klassas som landsbygd och områden som kan klassas som stad.⁴

Jordbruksverkets definition

Jordbruksverket delar in Sveriges 290 kommuner i fyra regiontyper: storstadsområden, stadsområden, landsbygd och gles landsbygd. Sundsvalls kommun räknas enligt denna indelning som ett stadsområde. Detta eftersom kommunen har en befolkning på minst 30 000 och den största tätorten har minst 25 000 invånare.⁵

Länsstyrelsen Västernorrlands definition

I den regionala handlingsplanen för det nationella landsbygdsprogrammet 2014-2020 definierar Länsstyrelsen Västernorrland hela länet förutom Sundsvalls tätort som landsbygd.

Glesbygdsvverkets definition

Den före detta myndigheten Glesbygdsvverkets indelning i områdestyper innebär att områden med 5-45 minuters bilfärd till tätorter med 3 000 invånare eller fler räknas som tätortsnära landsbygd. Områden med mer än 45 minuters bilfärd till tätorter med fler än 3 000 invånare räknas som glesbygd.⁶ Enligt denna definition är nästan hela Sundsvalls kommuns landsbygd tätortsnära, bortsett från delar av nordvästra kommunen där bland annat orterna Liden och Holm finns, och som båda tillhör Indals-Lidens kommundel (Holm utgör en egen socken).

Sveriges Kommuner och Landstings definition

Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) delar in Sveriges 290 kommuner i 10 kommungrupper: storstäder, förortskommuner till storstäder, större städer, förortskommuner till större städer, pendlingskommuner, turism- och besöksnäringkommuner, varuproducerande kommuner, glesbygdskommuner, kommuner i tätbefolkad region och kommuner i glesbefolkad region. Sundsvalls kommun ingår i gruppen större städer, eftersom invånarantalet uppgår till mellan 50 000 och 200 000 invånare och tätortsgraden överstiger 70 procent.⁷

Sundsvalls kommuns definition

Avsaknaden av en entydig landsbygdsdefinition innebär att kommunen har möjlighet att ta fram en egen definition, som utgår från lokala förutsättningar. Sundsvalls kommun definierar landsbygd i översiktsplanen. Allt område utanför Sundsvalls tätortsområde (inklusive Vi) och Njurunda tätortsområde utgörs av *inlandet* respektive *kustlandet*. Dessa två utgör tillsammans landsbygden i Sundsvalls kommun⁸ (se bilaga *Kartbild över Sundsvalls kommuns landsbygd*).

4 Källa: Jordbruksverket.

5 Källa: Jordbruksverket.

6 Källa: Tillväxtanalys.

7 Källa: Sveriges Kommuner och Landsting.

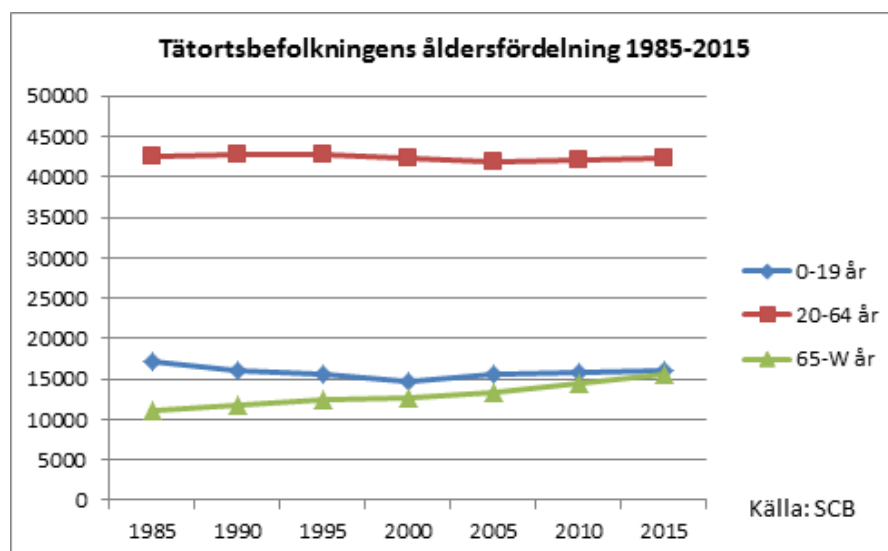
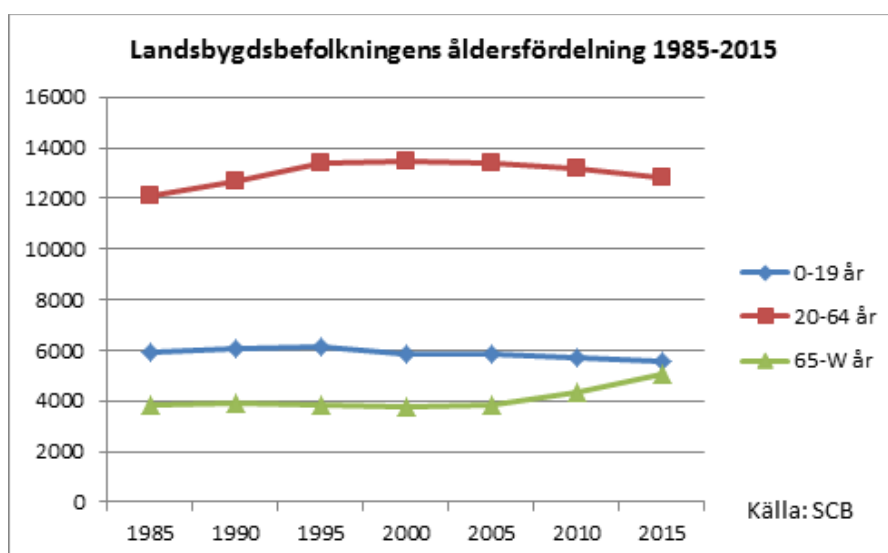
8 Källa: Översiktsplan Sundsvall 2021.

Befolkningsstatistik

Det bor totalt 97 338 personer i Sundsvalls kommun (per den 31 december 2015).⁹ Av dessa bor 23 473 personer på landsbygden, utifrån den definition som kommunen använder. Det motsvarar cirka 24 procent av befolkningen.

Diagram över befolkningens sammansättning under perioden 1985-2015

Diagrammen nedan visar befolkningsutvecklingen sett till olika åldersgrupper, på kommunens landsbygd och i tätortsområdet, under perioden 1985-2015 (per den 31 december 2015). Med tätortsbefolkningen menas i detta sammanhang de som är bosatta i områden som inte omfattas av kommunens landsbygdsdefinition. Åldersgruppen 65 år och äldre har ökat i såväl tätortsområdet som på landsbygden.

⁹ Källa: SCB.

Tabell över landsbygdens befolkningsutveckling under perioden 1985-2015

Tabellen nedan visar att samtliga kommundelar (borträknat områden som inte definieras som landsbygd) förutom Stöde och Indals-Lidens har haft en positiv befolkningsutveckling under perioden 1985-2015.

Källa: SCB					Förändring 1985-2015	Förändring 1985-2015, %
År	1985	1995	2005	2015		
Sundsvall kommun, landsbygd	828	905	925	1 088	260	31,4
Alnö kommun, landsbygd	2 095	2 589	2 897	3 171	1 076	51,4
Sättna kommun	2 391	2 599	2 573	2 665	274	11,5
Njurunda kommun, landsbygd	1 996	2 397	2 557	2 608	612	30,7
Matfors kommun	7 298	7 935	7 894	7 999	701	9,6
Stöde kommun	3 426	3 390	3 078	3 002	-424	-12,4
Indals-Lidens kommun	3 800	3 514	3 235	2 940	-860	-22,6
Totalt	21 834	23 329	23 159	23 473	1 639	7,5

Sysselsättningsstatistik**Tabell över förvärvsintensiteten för befolkning med bostad i området, 20-64 år**

Tabellen nedan visar förvärvsintensiteten¹⁰ för kommunens tätorts- och landsbygdsbefolkning (per den 31 december 2014). Med tätortsbefolkningen menas i detta sammanhang de som är bosatta i områden som inte omfattas av kommunens landsbygdsdefinition. Anledningen till att förvärvsintensitet är högre inom kommunens landsbygdsområde än inom tätortsområdet beror sannolikt på flera faktorer. Till exempel åldersstrukturen och det faktum att fler personer, på grund av att medelåldern är högre, har hunnit etablera sig på arbetsmarkanden.

Förvärvsintensitet för befolkning med bostad i området, 20-64 år			
Källa: SCB			
	Landsbygdsbefolkningen	Tätortsbefolkningen	Kommunen totalt
Män	82,9	75,9	80,3
Kvinnor	80	71,3	78,5
Summa	81	75,5	79,5

Bredbandsstatistik

Bredbandskartläggningen 2015 visar att 64 procent av alla hushåll och företag i Sundsvalls kommun har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. Inom tätorter och småorter har 70 procent tillgång till denna hastighet, och utanför 13 procent. 58 procent av alla hushåll och företag har tillgång till fiberteknik. Inom tätorter och småorter är denna tillgång 64 procent, och utanför 13 procent. I hela Västernorrlands län har 54 procent av alla hushåll och företag tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. 63 procent har tillgång till denna hastighet inom tätorter och småorter, och 17 procent utanför. Tillgången till fiberteknik hos alla hushåll och företag i Västernorrlands län uppgår till totalt 48 procent. Inom tätorter och småorter är tillgången 56 procent, och utanför 17 procent.¹¹

¹⁰ Andelen förvärvsarbete i åldersgruppen 20-64 år med bostad i området.

¹¹ Källa: Post- och telestyrelsen.

Landsbygdsstöd

Det finns olika bidrag och ersättningar att söka på lokal, regional och nationell nivå för att till exempel bedriva utvecklingsprojekt eller upprätthålla service på landsbygden. Nedan finns information om några av dessa stöd.

Landsbygdsprogrammet 2014-2020

Det nationella landsbygdsprogrammet innehåller stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden, såsom företags- och projektstöd. Programmet finansieras gemensamt av Sverige och EU och gäller för perioden 2014-2020.¹² Jordbruksverket är förvaltningsmyndighet. Länsstyrelsen Västernorrland har tagit fram en regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet för perioden 2014-2020. I landsbygdsprogrammet finns bland annat stöd för utbyggnad av snabbt bredband på landsbygden, som länsstyrelsen Västernorrland handlägger och beslutar om i länet.¹³

För mer information om det nationella landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020 och dess stöd, samt den regionala handlingsplanen 2014-2020 för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet, se Jordbruksverkets respektive Länsstyrelsen Västernorrlands hemsidor.

Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden

Projekt som syftar till att utveckla eller vara till nytta för landsbygden kan få finansiering via den ideella föreningen Leader Mittland Plus, som under programperioden 2014-2020 bedriver leaderverksamhet i kommunerna Sundsvall, Timrå, Ånge och Bräcke. Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden (tidigare endast leader) bygger på ett underifrånperspektiv, vilket innebär att de som bor och verkar på landsbygden själva kan initiera och driva utvecklingsprojekt. Metoden bygger också på ett trepartnerskap, där representanter från ideell, privat och offentlig sektor samverkar och gemensamt bildar föreningens styrelse: LAG (Local Action Group). Projektansökningar handläggs av leaderkontoret och utifrån föreningens lokala utvecklingsstrategi bestämmer därefter LAG vilka projekt som ska prioriteras och tilldelas finansiering. Jordbruksverket fastställer de beslut som LAG fattar.¹⁴

Leader Mittland Plus finansieras av EU:s fyra struktur- och investeringsfonder: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), Europeiska socialfonden (ESF), Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) och Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF).

Sundsvalls kommun finansierar Leader Mittland Plus med 590 000 kronor per år. För mer information om Lokalt ledd utveckling genom leadermetoden, se Leader Mittland Plus och Jordbruksverkets hemsidor.

Stöd till kommersiell service

Länsstyrelsen Västernorrland handlägger och beslutar om det statliga stödet för kommersiell service till dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar i områden där servicen är gles. Det finns tre olika typer av stöd: *investeringsbidrag*, *servicebidrag* och *särskilt driftstöd i sårbara och utsatta områden*. Investeringsbidrag kan sökas för investeringar i form av exempelvis ny- eller ombyggnation. Servicebidrag är bidrag för att överbrygga tillfälliga lönsamhetsproblem och lämnas endast om det finns synnerliga skäl för detta och andra åtgärder har prövats först.

¹² Källa: Jordbruksverket.

¹³ Källa: Jordbruksverket.

¹⁴ Källa: Jordbruksverket.

Särskilt driftstöd får lämnas till försäljningsställen som har ett mångsidigt utbud av dagligvaror och ska prövas varje år. Stöd till kommersiell service får inte lämnas om länsstyrelsen bedömer att det snedvrider konkurrensen.¹⁵ Utöver dessa stöd lämnar länsstyrelsen även bidrag till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll, så kallat *hemsändningsbidrag*.¹⁶ Sundsvalls kommun lämnar hemsändningsbidrag till de dagligvarubutiker som erbjuder denna service. Under delen *varuförsörjning* på sidan 14-15 finns kommunens inriktning och prioriteringar för varuförsörjningen i områden där servicen är gles (varuförsörjningsplanering).

För mer information om stöd till kommersiell service, se Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida. För mer information om hemsändningsbidrag, se Sundsvalls kommuns hemsida eller kontakta Servicecenter Ekonomi, som ansvarar för handläggning av bidraget.

Bygdemedel

Bygdemedel, eller bygdeavgiftsmedel, är pengar som kraftbolagen betalar som ersättning till bygder som berörs av vattenkraftsutbyggnaden. Exempelvis hembygdsföreningar, idrottsföreningar och byalag kan söka bygdemedel till bland annat reparationer eller investeringar i byggnader, förbättringar i idrottsanläggningar eller inköp av utrustning. Det är inte möjligt att få stöd för driftskostnader och investeringar som kan behöva fortsatt bidrag. Länsstyrelsen Västernorrland handlägger och beslutar om bygdemedel och kommunen yttrar sig om varje ansökan innan länsstyrelsen fattar beslut.¹⁷ Stöd bör i första hand lämnas som ersättning för skador som uppkommit till följd av vattenverksamhet.

För mer information om bygdemedel, se Länsstyrelsen Västernorrlands hemsida eller kontakta Sundsvalls kommuns kultur- och fritidsförvaltning, som ansvarar för kommunens yttranden till länsstyrelsen.

Byskötselpeng

Ideella föreningar på landsbygden som frivilligt sköter om kommunal mark kan ansöka om så kallad byskötselpeng hos Sundsvalls kommun. Det är ett bidrag på maximalt 5 000 kronor och skötseln kan bestå av till exempel gräsklippning, gräsröjning eller slyröjning. Det gäller både för områden som inte redan sköts och för områden där föreningen önskar höja nivån på befintlig skötsel. Föreningen håller själv med verktyg, maskiner och bränsle och ansvarar för att till exempel transportera bort ris. Stadsbyggnadskontoret ansvarar för byskötselpengen och har tagit fram särskilda villkor som ska uppfyllas för att bidrag ska kunna lämnas.¹⁸

För mer information om byskötselpengen, se Sundsvalls kommuns hemsida eller kontakta stadsbyggnadskontoret, som ansvarar för bidraget.

Foto: Olav Sjöberg

¹⁵ Källa: Länsstyrelsen Västernorrland.

¹⁶ Källa: Länsstyrelsen Västernorrland.

¹⁷ Källa: Länsstyrelsen Västernorrland.

¹⁸ Källa: Sundsvalls kommun.

Strategi för landsbygden

Mål och vision för landsbygden

Nedan framgår Sundsvalls kommuns övergripande målbild för år 2021 samt vision för landsbygden. Med utgångspunkt i dessa två framgår därefter landsbygdsprogrammets mål för landsbygden till år 2021.

Sundsvalls kommuns övergripande målbild för år 2021

Sundsvalls kommun har beslutat om en övergripande målbild för år 2021. Den gäller för hela kommunens geografiska område, både staden och landsbygden. Målbilden är uppdelad i sex målområden och beskriver Sundsvall år 2021:

1. Sundsvall är Norrlands huvudstad med fler än 100 000 invånare.
2. Fler jobb i nya och växande företag och organisationer bidrar till en hållbar utveckling.
3. Vi är föregångare i att utveckla logistiklösningar med gröna resor och transporter i alla väderstreck.
4. I Sundsvall finns en mångfald av människor och idéer.
5. Hela utbildningssystemet är attraktivt och av högsta kvalitet.
6. Sundsvall erbjuder trygghet och en livsmiljö i toppklass där alla ges möjlighet att växa i ett klimatsmart och klimatsäkert samhälle.

Vision för landsbygden

Sundsvalls kommuns vision för landsbygden framgår av Översiktsplan Sundsvall 2021:

"Vi har en levande landsbygd med en väl fungerande service som bygger på medborgarnas behov och tillgängliga offentliga resurser. Fler människor ser landsbygdens fördelar och väljer att bo kvar, flytta till ett attraktivt boende där eller vistas där på fritiden. De areella näringarna är en viktig resurs på landsbygden som utvecklas, exempelvis genom lokal ekologisk matproduktion, energiproduktion, anpassat skogsbruk eller samverkan med besöksnäringen"

Mål för landsbygden till år 2021

Kommunstyrelsens plan- och utvecklingsutskott har i samband framtagandet av landsbygdsprogrammet beslutat om två mål för detta, och som således utgör Sundsvalls kommuns mål för landsbygden till år 2021:

1. Befolkningstillväxt på landsbygden
2. Ökad sysselsättning på landsbygden

Landsbygdsprogrammet ska därmed bidra till att uppnå Sundsvalls kommuns övergripande målbild för år 2021, men slår samtidigt fast att antalet bosatta och andelen sysselsatta ska öka på landsbygden *specifikt*.

Befolkningsunderlaget är centralt för att kunna upprätthålla och utveckla till exempel service och andra verksamheter på landsbygden, såsom skolor, dagligvarubutiker och kollektivtrafik. Det är därför viktigt att fler människor väljer att bo kvar på eller flytta till landsbygden. Det är samtidigt prioriterat att sysselsättningen ökar och att fler människor kommer i arbete, och därmed även bidrar till välfärden. Sysselsättningen på landsbygden är redan idag högre än i området som inte definieras som

landsbygd (se delen *sysselsättningsstatistik*, sidan 8). Statistiken visar samtidigt att åldersgrupperna 0-19 år och 20-26 år minskar på landsbygden som helhet och att människor i åldern 65 år och uppåt ökar (se delen *befolkningsstatistik*, sidan 7-8).

Grundläggande service

I varje kommun del finns minst en tätort som utgör nav för offentlig och kommersiell service. De benämns fortsättningsvis *serviceorter*. Deras serviceutbud varierar, bland annat på grund av befolkningsunderlag och närheten till andra tätorter. Gemensamt är att de förser omkringliggande, mer glesbefolkade områden, med grundläggande service. Serviceorterna är därför strategiskt viktiga för landsbygden och kommunen måste planera och prioritera för att säkra och samla service där. Utgångspunkten är att den kommunala service som finns på serviceorterna idag, och som listas på nästa sida, även fortsättningsvis ska finnas där.

Även andra aspekter än landsbygdsperspektivet måste dock vägas in vid beslut som handlar om organisering av de kommunala verksamheterna. Minskande elevunderlag och svårigheter att rekrytera personal kan till exempel leda till situationer då det inte längre är hållbart, varken ekonomiskt eller för eleven, att bedriva verksamhet i vissa skolor. Om kommunal service på landsbygden riskerar att läggas ned så bör Sundsvalls kommun, om det bedöms vara möjligt och lämpligt, försöka hitta andra, lokalt anpassade, lösningar för att säkra servicen. Det skulle till exempel kunna innebära att en förening genom bidrag från kommunen tar över driften av en fritidsgård, eller att bokbussen (som trafikerar flera landsbygdsorter som saknar ett fysiskt bibliotek) utökar sina turer till en särskild ort på landsbygden.

Kommunen beslutar inte över kommersiell och landstingskommunal service, såsom apotek, dagligvarubutiker och vårdcentraler, men kan ha en viktig roll att samverka med ansvariga aktörer och skapa förutsättningar för den typen av verksamheter.

Serviceorter

Nedan framgår vilken serviceort, eller vilka serviceorter om det är fler än en, som förser varje kommun del med grundläggande service. Genom det fria skol- och vårdvalet kan kommunens invånare ta del av offentligt finansierad service i andra delar av kommunen än där de själva bor. Upptagningsområdena visar därför endast en bild över grundläggande service som finns tillgänglig i kommundelarna. Utöver den service som finns fysiskt på serviceorterna så tillkommer också platsberoende service, till exempel distansutbildningar och hemtjänst.

- **Njurunda kommun del:** Njurundabommen och Kvissleby
- **Sättna kommun del:** Kovland och Sundsvall
- **Indals-Lidens kommun del:** Indal och Liden
- **Stöde kommun del:** Stöde
- **Matfors kommun del:** Matfors
- **Alnö kommun del:** Vi

Njurundabommen, Kvissleby och Vi ingår inte i landsbygddefinitionen men fungerar som serviceorter för landsbygden inom Njurunda respektive Alnö kommun delar. Sundsvall utgör (främst genom stadsdelarna Bergsåker och Granlo) en serviceort till Sättna kommun del, utan att tillhöra kommun delen. Detta eftersom Sättnas andra serviceort, Kovland, har ett begränsat serviceutbud samtidigt som många av kommun delens invånare tar del av service i Sundsvall.

Sundsvalls tätortsområde utgör ett utvidgat serviceområde för hela kommunen. Här finns bland annat Sundsvalls sjukhus, statliga myndigheter, kommunala och fristående gymnasieskolor och annan mer omfattande offentligt finansierad service. Här finns också, främst inom Birsta handelsområde och Sundsvalls stenstad, tillgång till ett större utbud av kommersiell service, handel och nöjen än i övriga kommundelar.

Kommunal service

Den kommunala servicen nedan finns på samtliga serviceorter. Sundsvalls kommuns utgångspunkt är att varje serviceort även fortsatt ska ha tillgång till denna service.

- Grundskola, årskurs F-5 eller F-6
- Barnomsorg
- Kollektivtrafik (till och från centralorten)
- Allmänt vatten och avlopp (med kapacitet för utbyggnad)¹⁹
- Idrottshall²⁰
- Motionsspår

Den kommunala servicen nedan finns på flera serviceorter, dock inte samtliga. Sundsvalls kommuns utgångspunkt är att varje kommundel även fortsatt ska ha tillgång till denna service. Antingen genom en serviceort eller genom att två serviceorter kompletterar varandras utbud.

- Grundskola, årskurs 7-9
- Äldreboende
- Fritidsgård
- Bibliotek

Kommersiell och landstingskommunal service

Den kommersiella servicen nedan finns på samtliga serviceorter. Sundsvalls kommun ska, genom att föra dialog och samverka med länsstyrelsen och berörda näringsidkare, verka för att varje serviceort även fortsatt har tillgång till denna service.

- Dagligvarubutik
- Apotek eller apoteksombud
- Post eller postombud

Den kommersiella och landstingskommunala servicen nedan finns på flera serviceorter, dock inte samtliga. Sundsvalls kommun ska, genom att föra dialog och samverka med landstinget, länsstyrelsen och berörda näringsidkare, verka för att varje kommundel även fortsatt har tillgång till denna service. Antingen genom en serviceort eller genom att två serviceorter kompletterar varandras utbud.

- Hälso- eller vårdcentral
- Drivmedelsanläggning

¹⁹ Planering för vatten- och avloppsförsörjning hanteras i Sundsvalls kommuns Va-plan.

²⁰ Några idrottshallar är för små för att det ska vara möjligt att utföra vissa typer av idrottsaktiviteter.

Varuförsörjning

På sidan 9-10, under delen *stöd till kommersiell service*, redogörs övergripande för det statliga stödet till kommersiell service, som Länsstyrelsen Västernorrland ansvarar för. För att stöd ska kunna lämnas ska kommunen ha planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas.²¹ Sundsvalls kommuns landsbygdsprogram utgör den varuförsörjningsplanering och det underlag som krävs för detta. Nedan framgår kommunens inriktning och prioriteringar för varuförsörjningen i områden där servicen är gles. Det kan dock, i enskilda fall, finnas särskilda omständigheter som behöver beaktas.

Sundsvalls kommuns ambition är, som redogjorts för tidigare, att varje serviceort har tillgång till minst en dagligvarubutik och att varje kommundel har tillgång till minst en drivmedelsanläggning. Serviceorterna Sundsvall, Vi, Njurundabommen och Kvissleby omfattas inte av landsbygdsdefinitionen och därmed inte heller av varuförsörjningsplaneringen. Kommunen ska dock, om det blir aktuellt, pröva om hemsändningsbidrag kan utgå till dagligvarubutiker även på dessa orter. Detta bland annat under förutsättning att hemsändningen av varor gäller för bosatta på landsbygden och att inget fast försäljningsställe på landsbygden erbjuder hemsändning till dessa kunder.

De serviceorter som omfattas av landsbygdsdefinitionen är Kovland, Indal, Liden, Stöde och Matfors. Bland dessa uppfyller för närvarande enbart Indal och Liden kriterierna för stöd till kommersiell service. De försäljningsställen som finns på övriga orter har för stor omsättning för att stöd ska kunna lämnas, eller så finns närmaste alternativa försäljningsställe närmare än 15 kilometer bort. Sundsvalls kommun prioriterar i första hand orterna Indal och Liden och därefter, om förutsättningarna ändras, övriga serviceorter på landsbygden. Kommunen ställer sig positiv till etableringar av dagligvarubutiker och drivmedelsanläggningar på landsbygdsorter där denna service saknas idag, och anser att stöd till kommersiell service i så fall bör lämnas om närmaste alternativa försäljningsställe är längre än 15 kilometer bort.

21 Källa: förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service.

Tabell över serviceorternas tillgång till service

Tabellen nedan visar vilken grundläggande offentlig och kommersiell service som finns på serviceorterna idag. Tabellen täcker dock inte upp all tillgänglig service på landsbygden. Viss kommunal service finns till exempel även på orterna Holm, Nedansjö och Lucksta.

Kommundel	Njurunda		Sättna		Indals-Liden		Matfors	Stöde	Alnö
Serviceort	Njurunda-bommen	Kvissleby	Kovland	Sundsvall	Indal	Liden	Matfors	Stöde	Vi
Grundskola, årskurs F-5 eller F-6	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Barnomsorg	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kollektivtrafik	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Allmänt vatten och avlopp	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Idrottshall	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Motionsspår	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grundskola, årskurs 7-9		X		X		X	X	X	X
Äldreboende		X		X	X	X	X	X	X
Fritidsgård		X		X	X	X	X	X	X
Bibliotek		X		X	X		X	X	X
Dagligvarubutik	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Apotek eller apoteksombud	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Post eller postombud	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hälsa- eller vårdcentral		X		X		X	X	X	X
Drivmedelsanläggning	X	X		X		X	X	X	X

Fokusområden

Offentlig och kommersiell service

Den offentliga sektorn arbetar på demokratis och medborgarnas uppdrag. Sverige har en lång tradition av kommunalt självstyre och kommunen ansvarar för en stor del av välfärden och samhällsservicen. Ett lågt befolkningsunderlag och stora upptagningsområden gör att det är svårt att erbjuda ett större utbud av kommunal och annan offentlig service på landsbygden. Servicen är samtidigt en förutsättning för att människor ska kunna fortsätta bo och verka där. Sundsvalls kommun pekar därför ut ett antal serviceorter (se *grundläggande service*, sidan 12). Utgångspunkten är att kommunen, via dessa orter, ska säkra att alla kommunal delar har tillgång till en viss nivå av kommunal service och att ny och utökad service förläggs dit vid behov. Det gäller både verksamheter som kommunen ansvarar för enligt lag och sådant som erbjuds på frivillig basis, till exempel inom kultur- och fritidsområdet.

Det krävs ekonomiska satsningar för att säkra tillgången till offentlig service på landsbygden. Men det offentliga måste också våga testa nya, innovativa, lösningar. Medelpads räddningstjänstförbund driver projektet *Skydd mot olyckor i landsbygd*, eller *Förstärkt medmänniska* som det också kallas. På några orter som räddningstjänst och ambulans har långt att åka till kan de boende bidra med en första insats. Frivilliga, som har fått en viss grundutbildning, får ett sms från SOS-alarm om exempelvis ett hjärtstopp inträffar i närheten. De kan därmed ha möjlighet att vara på plats före blåljuspersonalen. De förstärkta medmänniskorna har varken fler skyldigheter eller rättigheter än andra och ersätter inte myndigheternas verksamheter. Systemet är enbart ett komplement i syfte att höja tryggheten på den egna orten.

Exemplet ovan visar hur det offentliga med relativt små medel, tekniska lösningar och ideella krafter kan höja trygghetsnivån i glesa områden. Initiativ och idéer för att förbättra servicenska uppmuntras i den kommunala organisationen, oavsett verksamhetsområde. Sundsvalls kommun ska vara öppen för att utveckla och pröva digitala lösningar som kan bidra till att minska de negativa effekterna av landsbygdens gleshet. Kommunen ska även ställa sig positiv till samordning av offentlig och kommersiell service på landsbygden samt stödja utvecklingen av lokalt anpassade servicelösningar. Genom dialog och samverkan med andra aktörer, såsom Landstinget Västernorrland, ska Sundsvalls kommun dessutom verka för en god tillgång till den offentliga service som kommunen inte beslutar över.

En dagligvarubutik är ofta en naturlig träffpunkt på landsbygden och utgör nav för annan kommersiell service och ombudsverksamhet såsom post och apoteksvaror, och ibland även drivmedel. Butikerna har därför en strategiskt viktig roll för landsbygden och kommunen ser dem som en utgångspunkt och i många fall en förutsättning för annan kommersiell service. Antalet dagligvarubutiker på landsbygden har samtidigt minskat drastiskt under de senaste decennierna. Ökad konkurrens från stormarknader påverkar tillsammans med andra faktorer köptroheten hos invånarna.

Länsstyrelsen Västernorrland handlägger och beslutar om det statliga stödet för kommersiell service i glesa områden. På sidan 14-15, under delen *varuförsörjning*, framgår Sundsvalls kommuns inriktning och prioriteringar gällande varuförsörjningen i dessa områden. Även om stödet till kommersiell service är en statlig angelägenhet, så är det viktigt att kommunen har en god planering för tillgången till kommersiell service och bidrar till att stärka och utveckla landsbygdsbutikernas roll som servicenav och träffpunkter. Det kan till exempel handla om att ekonomiskt stödja servicepunkter i glesa områden. En god samverkan med bland annat länsstyrelsen är nödvändig i detta arbete.

Näringsliv, sysselsättning och turism

För att hela Sundsvall ska leva krävs ett starkt och tillväxtfrämjande näringslivsklimat i alla kommundelar. Jordbruk, skogsbruk, fiske, transport, tillverkning och utvinning är vanliga näringsgrenar på landsbygden, men näringslivet är mer varierat än så. Det präglas av småskalighet och en stor andel registrerade företag utan anställda. Det saknas i regel stora privata och offentliga arbetsgivare som svarar för många arbetstillfällen, såsom de större industrierna, myndigheterna och tjänsteföretagen i staden gör. Vattenkraften och skogsbruket är storskaliga verksamheter på landsbygden, men har till följd av den tekniska utvecklingen förhållandevis få anställda. Andelen sysselsatta är dock högre inom det område som kommunen definierar som landsbygd än inom tätortsområdet (se *sysselsättningsstatistik*, sidan 8). Många arbetspendlar till Sundsvalls tätortsområde.

Foto: Thomas Eriksson

Det råder ett ömsesidigt beroende mellan stad och landsbygd eftersom dessa områden, förenklat, utbyter varor, tjänster och andra nyttigheter med varandra. På landsbygden produceras till exempel energi, livsmedel och råvaror som staden är beroende av för att fungera. Staden utgör tillväxtmotor och tillhandahåller bland annat en större och mer varierad arbetsmarknad, ett större utbud av offentlig och kommersiell service, högre utbildning och olika tjänster som omkringliggande landsbygd gynnas av.²² Sundsvalls kommun har en viktig roll att stötta och verka för att utveckla näringslivet, i staden och på landsbygden. Det är viktigt att kommunen, med utgångspunkt i inköpsstrategin, erbjuder företag stöd i upphandlingsfrågor, i syfte att underlätta för intresserade att delta i kommunens upphandlingar. Ökad utbyggnad av snabbt bredband är en prioriterad del i arbetet med att skapa bra förutsättningar för företag på landsbygden att utvecklas (se *snabbt bredband*, sidan 20).

Näringslivsbolaget i Sundsvall AB är ett av Sundsvalls kommuns helägda kommunala bolag och ansvarar för kommunens operativa näringslivsservice. Genom ägardirektiven uppdras bolaget specifikt att verka för företagsutveckling på landsbygden. Det är viktigt att bolaget når ut till företagare på landsbygden, till exempel genom olika typer av samverkans- och dialogmöten. Företagarfrukostarna i kommundelarna är en bra plattform som bolaget ska fortsätta genomföra och utveckla, tillsammans med företagarföreningarna. Föreningarna är en mycket viktig resurs och Näringslivsbolaget måste strategiskt ta tillvara den kunskap och utvecklingspotential som finns inom dessa. Bolaget bör stötta samverkan och erfarenhetsutbyten mellan företagarföreningarna samt erbjuda stöd och hjälp vid bildandet av nya föreningar.

Besöksnäringen växer snabbt i Sverige. Sundsvalls kommuns mål är att omsättningen ska ha fördubblats till år 2021. Landsbygdsturismen är en mycket viktig del av branschen och en stor tillväxtpotential finns inom upplevelseindustrin, där upplevelser snarare än traditionella varor och tjänster efterfrågas. På landsbygden finns unika miljöer och kvaliteter som krävs för flera av dessa upplevelser, såsom jakt, fiske, paddling och vandring. Andra turistupplevelser på landsbygden kan vara koncept som att bo på lantgård. Kommunen ska, främst genom Näringslivsbolaget (där turistbyrån ingår) och inom destinationsutvecklingsarbetet, verka för att stärka landsbygdsturismen. Det är viktigt att förutsättningar för turismutveckling finns i både kust- och inlandet, vilket Sundsvalls kommun även bidrar till. Till exempel genom planerna på att tillgängliggöra Njurundas kustlandskap för turism, och satsningarna på S:t Olavsleden (den populära pilgrimsleden mellan Sundsvall och norska Trondheim). Det sistnämnda sker bland annat via EU-projektet Smart Green Region Mid Scandinavia, inom SÖT-samarbetet med kommunerna Östersund och Trondheim. En del i projektet handlar om att stärka kultur- och upplevelsenäringen längs den för besöksnäringen mycket viktiga leden.

²² Källa: Tillväxtanalys.

Foto: Svanthe Hareström

Natur, friluftsliv och ideell sektor

Landsbygdens naturtillgångar, stora ytor och öppna landskap skapar förutsättningar för bland annat energi- och livsmedelsproduktion. Landsbygdens resurser behövs för att samhället ska kunna fungera, men bidrar också till ekonomisk utveckling och fritidsaktiviteter. Sundsvalls kommun vill med detta landsbygdsprogram betona vikten av en hållbar landsbygdsutveckling, som beaktar framtida generationers behov. Att en utveckling sker hållbart innebär att sociala, ekologiska och ekonomiska dimensioner vägs samman, utan att äventyra jordens ekosystem. Denna syn på hållbar utveckling måste också prägla arbetet med att skapa bra förutsättningar för landsbygden att utvecklas. Ett av målen i Sundsvalls kommuns övergripande målbild för år 2021 är att Sundsvall ska erbjuda trygghet och livsmiljö i toppklass, där alla ges möjlighet att växa i ett klimatsmart och klimatsäkert samhälle.

År 2010 blev Sundsvalls kommun utsedd till årets friluftskommun, men har sedan dess tappat förstaplaceringen. Sundsvall har dock fortsatt rangordnats bland de bästa kommunerna och ambitionen är att förstärka positionen. Målet är att bli Skandinaviens bästa friluftskommun. Friluftslivet är dock inte en renodlad landsbygdsfråga. Flera populära områden för friluftaktiviteter finns stadsnära inom tätortsdefinitionen. Landsbygden har dock en stor potential genom närheten till naturen, som skapar förutsättningar för ett bra friluftsliv. Kommunen ska säkra att landsbygden som en plats för friluftaktiviteter fortsätter att utvecklas och synliggöras i arbetet med att bli Skandinaviens bästa friluftskommun.

Den ideella sektorn fyller en mycket viktig funktion på landsbygden och bidrar till gemenskap och samhällsengagemang. En stor del är kopplat till det friluftsliv som nämns ovan och aktiviteterna angränsar ofta till besöksnäringen på landsbygden. Det kan till exempel handla om ridning, skidåkning, paddling och fiske. Det handlar också om andra typer av föreningar, till exempel inom kultur- och idrottssektorn, som tillsammans med övriga delar av föreningslivet bidrar till att skapa en aktiv och attraktiv landsbygd. Sundsvalls kommun ska, inte minst via Föreningsbyrån, fortsätta att stötta föreningarna på såväl landsbygden som i staden och arbeta för att stärka föreningslivet. Kommunens kommande kulturpolitiska handlingsprogram, idrottspolitiska program samt natur- och friluftspan kommer att peka ut inriktning för fortsatta insatser och aktiviteter inom respektive område.

Det lokala utvecklingsarbete som sker inom till exempel utvecklingsgrupper och byalag är en annan viktig del av den ideella sektorn på landsbygden. Kommunen ska stödja och uppmuntra föreningar som ideellt arbetar för att utveckla sin bygd, och se dem som en självklarhet i det lokala utvecklings- och tillväxtarbetet. Kontakten mellan Sundsvalls kommun och verksamma på landsbygden bör med fördel ske genom dessa föreningar. Kommunen bör på sikt se över möjligheten att arbeta närmare, mer samordnat och mer strategiskt med föreningarna, i syfte att fortsätta utveckla landsbygden. Till exempel genom att ta fram lokala utvecklingsplaner. Sundsvalls kommuns landsbygdsutvecklare har en viktig roll i detta arbete.

På sidan 9, under delen *lokalt ledd utveckling genom leadermetoden*, finns information om den ideella föreningen Leader Mittland Plus, som bedriver leaderverksamhet i kommunerna Sundsvall, Timrå, Ånge och Bräcke, och det projektstöd som föreningen administrerar. Lokalt ledd utveckling är ett av Sundsvalls kommuns viktigaste verktyg när det gäller den operativa landsbygdsutvecklingen. Detta eftersom arbetet bygger på ett underifrånperspektiv, där lokala förutsättningar och de som bor och verkar på landsbygden är i fokus, och ett trepartnerskap mellan privat, offentlig och ideell sektor. Sundsvalls kommuns medfinansiering växlas dessutom upp till viktig EU-finansiering, avsedd för lokal utveckling på landsbygden.

Bebyggelse och kommunikationer

Att bo på landsbygden innebär många fördelar. Bland några kan nämnas närheten till naturen, lugnet och lägre boendekostnader. Landsbygden behöver fler inflyttare för att säkra att underlaget för bland annat service är tillräckligt stort på sikt. Andelen äldre människor ökar, vilket kräver fler lägenheter anpassade utifrån deras behov. Det kan bidra till flyttkedjor, där småhus frigörs för till exempel barnfamiljer att flytta in i. Bostadsbristen i Sundsvall innebär även ett generellt behov av fler bostäder, i synnerhet hyresrätter. Bostadsförsörjningsfrågorna hanteras framför allt inom ramen för Översiktsplan Sundsvall 2021 och Sundsvalls handlingsplan för bostadsförsörjning 2016-2021. Kommunfullmäktige har i och med antagandet av den senare bland annat beslutat att det kommunala bolaget Mitthem AB ska bygga hyresrätter i serviceorter, och bygga fler bostäder som passar för och uppskattas av äldre människor, exempelvis trygghetsboenden, med fokus på serviceorterna.

Foto: Thoma Eriksson

Till följd av flyktingmottagandet så ökar antalet människor på vissa landsbygdsorter tillfälligt. Ett problem är att landsbygdens bostadsbestånd, med en stor andel småhus och färre hyres- och bostadsrätter, försvårar möjligheten för de asylsökande som beviljas uppehållstillstånd att bo kvar där. Det finns även ett behov av bostäder för nyanlända som är kommunplacerade i Sundsvall. Även flyktingsituationen innebär därmed ett behov av fler bostäder. Samtidigt så kan redovisningsregler, befolkningsunderlag, och andra faktorer försvåra möjligheten till nyproduktion av lägenheter, med acceptabla kalkyler, på serviceorter. Det kan även vara svårt för privatpersoner att få banklån för ny- och ombyggnation, eftersom kostnaden riskerar att överstiga bostadens värde efteråt.

Fler aktörer än allmännyttan har en viktig roll i bostadsbyggandet. Sundsvalls kommun måste därför uppmuntra och göra det mer attraktivt för privata företag att bygga bostäder på landsbygden. Bland annat beslutade kommunfullmäktige den 29 mars 2016 att kommunen ska se över dels planerna för hur nybyggnationer av lägenheter ska fördelas i kommundelarna (tätort i förhållande till övriga delar av kommunen) och dels markpriserna för bostadsbyggande på landsbygden och reducera dem kraftigt. Kommunen kan även bevilja dispens från strandskyddet enligt LIS (landsbygdsutveckling i strandnära lägen), vilket bland annat kan bidra till ett ökat byggande i attraktiva lägen. Kommunens LIS-områden framgår av översiktsplanen.

Bra kommunikationer i form av vägar och kollektivtrafik är en grundförutsättning för livet på landsbygden, och Sundsvalls kommun måste kontinuerligt arbeta för att förbättra dessa. Till exempel genom att fortsätta genomföra investeringar i och underhålla befintliga kommunala vägar. Detsamma gäller för gatubelysningen, som är en viktig trygghetsfaktor. Vägnetet på landsbygden består dock främst av statliga och enskilda vägar. Där har kommunen en roll att inspela till länstransportplanen om investeringsbehov i statliga vägar, och som bidragsgivare till enskilda väghållare. Enligt lag ska det finnas en kollektivtrafikmyndighet i varje län. Den ska i ett trafikförsörjningsprogram redogöra för viken kollektivtrafik som ska erbjudas i länet. Kommunalförbundet Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län utgör Västernorrlands kollektivtrafikmyndighet. Länets kommuner och Landstinget Västernorrland är medlemmar i kommunalförbundet och finansierar verksamheten. Förbundsdirektionen är förbundets högsta beslutande organ och består av politiskt valda representanter från medlemmarna. Den beslutar om trafikförsörjningsprogrammet och kollektivtrafiken i länet. Sundsvalls kommun kan påverka trafikutbudet och annat, genom att lämna förslag och inspel till myndigheten och dess förbundsdirektion. Bland annat när det gäller underlag till deras trafikförsörjningsprogram. Utifrån ett landsbygdsperspektiv är det särskilt angeläget att informationen om beställningsstyrd kompletteringstrafik förbättras.

Snabbt bredband

Snabbt bredband på landsbygden handlar i grunden om demokrati och inkludering. Tillgången till myndighetskontor och annan service har, historiskt sett, varit relativt god även på mindre landsbygdsorter. Den fysiska närvaron ersätts i allt större utsträckning av e-tjänster, samtidigt som tillgången till snabbt bredband är betydligt lägre på landsbygden än i större tätorter. En modern och väl utbyggd IT-infrastruktur i hela kommunen är en grundläggande förutsättning för att alla ska kunna ta del av den digitala utvecklingen. Snabbt bredband är mycket viktigt för näringslivets utveckling, och är ofta en förutsättning för digitala lösningar inom välfärdsområden, såsom utbildning, sjukvård och omsorg. Kopparnätet har under lång tid möjliggjort, och fortsätter att möjliggöra, bredband i kommunen. Digitaliseringen innebär dock att kraven på att klara högre överföringshastigheter ständigt ökar och det behövs därför en övergång till snabba bredbandslösningar.

Det nationella målet för bredbandstillgången är att 90 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020.²³ Länsstyrelsen Västernorrland har i sin handlingsplan för bredbandsutbyggnaden slagit fast motsvarande mål för länet till år 2020. Utifrån de nationella och regionala målen ska Sundsvalls kommun verka för att 90 procent av alla hushåll och företag i kommunen har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020. På sidan 8, under delen *bredbandsstatistik*, finns den senaste statistiken gällande hushållens och företagens tillgång till denna hastighet i kommunen. Det principiella ställningstagandet är att Sundsvalls kommun ska arbeta för att öka utbyggnaden av öppen, konkurrensneutral och passiv bredbandsinfrastruktur i form av fiberoptik, i syfte att nå bredbandsmålen.

Den svenska bredbandspolitiken bygger på marknadslösningar. Det betyder att privata aktörer i första hand svarar för tillgången till bredband. Kommunala aktörer får inte snedvrída eller hämma konkurrensen på området. Det gäller till exempel förbud mot underprissättning. På landsbygden saknas ofta det kundunderlag som krävs för att bredbandsutbyggnad ska kunna ske på kommersiella grunder. Medel har därför avsatts i det nationella landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020, för områden där marknaden inte räcker till. Boende och verksamma på landsbygden bildar fiberföreningar och bygger snabbt bredband genom EU-bidrag, privat finansiering och ideella krafter. Sundsvalls kommun är positiv till byanätsmodellen och ser den som ett komplement till den kommersiella utbyggnaden. Bredbandslotsen stöttar fiberföreningarna, oavsett vart i processen de är. Kommunfullmäktige beslutade 2016-06-27 att fiberföreningarna, efter prövning av varje enskilt fall, även kan beviljas kommunal borgen.

EU-projektet *Dig.2020* är Västernorrlands satsning för att nå 90-procentsmålet år 2020. Syftet är att bygga ett strategiskt ortsammanbindande fibernät i länet, som befintliga och planerade områdesnät ska kunna anslutas till.²⁴ Sundsvalls kommun medfinansierar projektet genom det helägda kommunala bolaget Sundsvall Elnät AB. Bolaget, och dess dotterbolag ServaNet AB (som ägs av flera kommuner i Västernorrland och Jämtland) bygger öppen fiberinfrastruktur i kommunen, och ansluter kunder till denna. Sundsvall Elnät bygger och äger själva nätet, och ServaNet ansvarar för bland annat drift och försäljning. Genom Sundsvall Elnäts ägardirektiv uppdras de specifikt att bygga fiberinfrastruktur på landsbygden. Kommunstyrelsen ska utreda förutsättningarna för en kommunal helhetslösning för de fiberföreningar som vill bygga sina nät genom de kommunala bolagen. En fördjupad handlingsplan för utbyggnad av snabbt bredband på landsbygden ska även tas fram, med fokus på hur Sundsvalls kommun kan ta en mer aktiv roll och ytterligare säkra utbyggnaden av snabbt bredband i hela kommunen.

23 Källa: Regeringen.

24 Källa: Länsstyrelsen Västernorrland.

Landsbygdssäkring av beslut

Kommunfullmäktige fattar beslut i större och principiellt viktiga frågor som berör kommunen. Flera av besluten riskerar att, direkt eller indirekt, påverka landsbygden negativt. Sundsvalls kommun ska verka för att fler människor ska kunna bo och arbeta på landsbygden och därför ska de kommunfullmäktigebeslut som bedöms försvåra detta *landsbygdssäkras*. Det innebär att en konsekvensanalys, som belyser ett besluts negativa effekter på landsbygden, ska finnas med i underlaget om det är relevant för ärendet.

Varje enskild handläggare och chef bedömer om det är relevant att landsbygdssäkra ett visst förslag till beslut. Men även kommunstyrelsen, övriga nämnder och bolagsstyrelser (inklusive utskott), som bereder ärenden för behandling i kommunfullmäktige, har ett ansvar att säkerställa att beslut landsbygdssäkras. Frågorna nedan ska besvaras i den aktuella konsekvensanalysen och en särskild mall kommer att tas fram för detta ändamål.

På vilket sätt bedöms beslutet påverka:

1. Möjligheten att bo på och/eller flytta till landsbygden?
2. Möjligheten att arbeta på och/eller arbetspendla till och från landsbygden?
3. Tillgången till kommunal och/eller annan service på landsbygden?

Handlingsplan för landsbygden

Nämnder och bolagsstyrelser i Sundsvalls kommunkoncern ansvarar för att genomföra nedanstående uppdrag med anknytning till fokusområdena i landsbygdsprogrammet. Flera uppdrag är nya, medan andra redan pågår inom ramen för till exempel befintliga mål och resursplaner, ägardirektiv, andra politiskt fattade beslut eller ordinarie verksamhet. Handlingsplanen syftar till att ge en samlad bild över kommunens satsningar på landsbygden. De flesta uppdragen är utformade för att gälla löpande fram till år 2021. Ett antal uppdrag ska dock ha genomförts före dess. Handlingsplanen ska därför vid behov ses över och revideras.

Offentlig och kommersiell service

- Barn- och utbildningsnämnden ska fortsätta säkra att det finns barnomsorg på varje serviceort.
- Barn- och utbildningsnämnden ska fortsätta säkra att det finns en grundskola, årskurs F-5 eller F-6, på varje serviceort.
- Barn- och utbildningsnämnden ska fortsätta säkra att det finns en grundskola, årskurs 7-9, på minst en serviceort i varje kommunedel.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta säkra att det finns en idrottshall på varje serviceort.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta säkra att det finns ett motionsspår på varje serviceort.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta säkra att det finns ett bibliotek på minst en serviceort i varje kommunedel.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta säkra att det finns en fritidsgård på minst en serviceort i varje kommunedel.
- Socialnämnden ska fortsätta säkra att det finns ett äldreboende på minst en serviceort i varje kommunedel.
- Kommunstyrelsen ska under perioden 2016-2017 ta fram riktlinjer för varuförsörjningen (under landsbygdsprogrammet), där bland annat ersättningsnivån på hemsändningsbidraget ska ses över.
- Kommunstyrelsen ska under år 2016 utreda under vilka former kommunen ekonomiskt kan stödja servicepunkter i glesa områden, och ta fram riktlinjer för detta.
- Nämnden för arbetsmarknad, vuxenutbildning och integration (Navi) ska fortsätta utveckla vuxenutbildningar på distans, i syfte att underlätta för boende på landsbygden att studera på den egna orten.
- Kultur och fritidsnämnden ska fortsätta utveckla bokbussen ”Mobiblan”, som genom en storbildsskärm och ett multimediasystem möjliggör ett flertal aktiviteter och arrangemang på landsbygden utöver bokutlåning.

Näringsliv, sysselsättning och turism

- Kommunstyrelsen (upphandlingsenheten) och Näringslivsbolaget i Sundsvall AB ska, bland annat genom informationsträffar, erbjuda företag stöd i upphandlingsfrågor, i syfte att underlätta för intresserade att lämna anbud på kommunens upphandlingar.
- Näringslivsbolaget i Sundsvall AB ska, i enlighet med ägardirektiven, fortsätta arbeta aktivt med näringslivsservice och näringslivsutveckling på landsbygden.
- Näringslivsbolaget i Sundsvall AB ska fortsätta genomföra och utveckla frukost- och/eller andra typer av dialogmöten med företagare på landsbygden.
- Näringslivsbolaget i Sundsvall AB ska, i enlighet med ägardirektiven, fortsätta arbeta för att utveckla landsbygdsturismen i kust- och inlandet.

Natur, friluftsliv och ideell sektor

- Kultur- och fritidsnämnden ska, med utgångspunkt i målet om att bli Skandinavians bästa friluftskommun, fortsätta arbeta för att utveckla friluftslivet på landsbygden.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta arbeta med att ekonomiskt stötta föreningslivet på landsbygden.
- Kultur- och fritidsnämnden ska fortsätta arbeta med att söka samarbeten med föreningslivet på landsbygden för att öka tillgängligheten till kultur- och idrottsverksamhet på landsbygden.
- Stadsbyggnadsnämnden ska vid behov höja ersättningsnivån på den byskötselpeng som ideella föreningar på landsbygden kan söka för att genomföra röjningsarbeten och liknande på kommunala marker.

Bebyggelse och kommunikationer

- Stadsbyggnadsnämnden ska, i enlighet med kommunfullmäktiges beslut den 29 mars 2016, se över markpriserna för bostadsbyggande på landsbygden.
- Kommunstyrelsen ska, i enlighet med kommunfullmäktiges beslut den 29 mars 2016, se över planerna för hur nybyggnationer av lägenheter ska fördelas i kommundelarna (tätort i förhållande till övriga delar av kommunen).
- Kommunstyrelsen och stadsbyggnadsnämnden ska arbeta för ett ökat bostadsbyggande i våra serviceorter.
- Mitthem AB ska, i enlighet med Sundsvalls handlingsplan för bostadsförsörjning 2016-2021, bygga hyresrätter i serviceorter och bygga fler bostäder som uppskattas av äldre människor, exempelvis trygghetsboenden, med fokus på serviceorter.
- Stadsbyggnadsnämnden ska genomföra investeringar i och underhålla befintliga kommunala bil-, gång- och cykelvägar på landsbygden (investeringsmedel har avsatts till år 2021, dock inte enbart för landsbygden).
- Stadsbyggnadsnämnden ska fortsätta genomföra investeringar i förbättrad gatubelysning på landsbygden (investeringsmedel har avsatts till år 2021).

- Stadsbyggnadsnämnden ska fortsätta genomföra investeringar i upprustning av kommundelscentrumen (investeringsmedel har avsatts till år 2019).
- Stadsbyggnadsnämnden ska genom inspel till länstransportplanen fortsätta lyfta fram investeringsbehov i statliga vägar på landsbygden.
- Kommunstyrelsen ska genom förslag till Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands läns förbundsdirektion, och inspel till dess trafikförsörjningsprogram, arbeta för en förbättrad kollektivtrafik på landsbygden.
- Kommunstyrelsen ska, i dialog med Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län, utreda fler flexibla kollektivtrafiklösningar i glesare områden.
- Kommunstyrelsen ska genom dialog och samverka med Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrlands län arbeta för att kommunalförbundet förbättrar informationen om den beställningsstyrda kompletteringstrafiken på landsbygden.

Snabbt bredband

- Sundsvall Elnät AB och ServaNet AB ska, i samverka med Länsstyrelsen Västernorrland och andra kommuner i länet, medverka till byggandet av ett regionalt ortsammanbindande fibernät (via EU-projektet Dig.2020).
- Sundsvall Elnät AB och ServaNet AB ska, i enlighet med ägardirektiven och utan att snedvrida eller hämma konkurrensen på området, fortsätta utbyggnaden av fibernät på landsbygden i Sundsvall.
- Näringslivsbolaget i Sundsvall AB ska, genom bredbandslotsen, fortsätta stötta fiberföreningar och andra aktörer på landsbygden och arbeta för ökad fiberutbyggnad där, samt vid behov se över möjligheten att utvidga funktionen ytterligare.
- Kommunstyrelsen ska, i enlighet med kommunfullmäktiges beslut 2016-06-27 och efter prövning av varje enskilt fall, bevilja fiberföreningar på landsbygden kommunal borgen för banklån, i väntan på utbetalning av beviljat EU-bidrag för bredbandsutbyggnad.
- Kommunstyrelsen ska under år 2016 utreda förutsättningarna för att införa en kommunal helhetslösning för fiberföreningar i Sundsvall som vill bygga fibernät på landsbygden genom de kommunala bolagen Sundsvall Elnät AB och ServaNet AB.
- Kommunstyrelsen ska under år 2016 fram en fördjupad handlingsplan för utbyggnad av snabbt bredband på landsbygden (under landsbygdsprogrammet) med fokus på hur kommunen ytterligare ska arbeta för att öka fiberutbyggnaden på landsbygden.

